

519. — ²⁴ Ibidem, I, 520. — ²⁵ Kečkemet D., *Zdravstvo i bolnice u Splitu od Dru-
gog svjetskog rata*, u monografiji „190 godina splitske bolnice”, „Slobodna Dalmacija”,
Split, 1984, 14. — ²⁶ Novak G., *Povijest Splita*, III, Čakavski sabor, Split, 1970,
1532. — ²⁷ Ibidem, 1523. — ²⁸ Kečkemet D., (kao ²⁵, 17. — ²⁹ Novak G., (kao
²⁶), IV, 2330. — ³⁰ Kečkemet D., (kao ²⁵), 21. — ³¹ Kečkemet D., (kao ²⁵),
23. — ³² Sirovica S., *Stoljeće šibenske psihijatrije*, „Štampa”, Šibenik, 1983. —
³³ Ibidem, 21. — ³⁴ Ibidem, 22. — ³⁵ Ibidem, 25. — ³⁶ Ibidem, 28. — ³⁷ Ibidem, 29. —
³⁸ Ibidem, 35. — ³⁹ Ibidem, 36. — ⁴⁰ Ibidem, 40. — ⁴¹ Ibidem, 43. — ⁴² Ibidem, 45. —
⁴³ Ibidem, 47. — ⁴⁴ Sirovica S., *Stoljeće šibenske psihijatrije*, „Štampa”,
Šibenik, 1983, 48. — ⁴⁵ Uglešić B., *Psihijatrija teritorija (regionalna organiza-
cija psihijatrijske zaštite u teoriji i praksi)*, Soc. psihijatrija, IX, 1981, 61-66. —
⁴⁶ Uglešić B., *Psihijatrija između zahtjeva društva i pojedinca*, Pogledi, Split,
1, 158-168, 1986.

Borben UGLEŠIĆ, Split

HISTORICAL REVIEW OF HEALTH CARE FOR THE MENTAL PATIENT IN DALMATIA

The approach to the mentally aberrated person has always been defined by his local character and as such the reflex of apprehension, development, structure and dominate ideology of the society. For centuries, the patient was exposed to many sufferings because the nature of the mental aberration person was unknown or misinterpreted. The first signs of medical treatment of such a person appeared only in 16th century as well as the first attempts to transform the idea of mental aberration from fiction to illness. Biologically, in fact, the mental aberration doesn't bring into danger neither the single person nor the mankind. It primary indanger the neither the single person nor the mankind. It primary indanger the sociability of the man.

Historical review of the care for the mental patients is shown by the dates taken from the history of medicine and psychiatry and quotation of Dalmatian Municipal Statute, which acquainted us with the life and conditions in this region in the Middle Age. The quotations are taken from Statute of Split dated from year 1312, Statute of Šibenik from 1668, Statute of Korčula from 1265, Trogir 1322, and Statute of Poljica from 15th century. They contain numerous rules and regulations which directly or indirectly influenced on acceptable social behaviour of aberrated person, his interests and treatments. It is specially paying attention to the organized protection for aberrated patients. It is given more complex description of the care for the aberrated patients starting from the year 1893 when the „Province madhouse” was opened in Šibenik. The development of the hospital since the very beginning during the first and the second world war and in post war period is given in detail. It is discussed, as well, the development of psychiatry in Dalmatia up today, when the scientific affirmation of the psychiatry has finally provided to the aberration patient the position and the dignity of a man.

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Original scientific paper
UDC 930/614.2:617.7/497.1

Vjekoslav DORN, Zagreb

POVIJESNI PODACI O NAOČALAMA I NJIHOVOJ UPOTREBI U DALMACIJI

Najstariji podaci o naočalama u nas potječu iz 14. st. U Historijskom arhivu u Zadru, u notarskim spisima „Magnificae communitatis Jadrae”, № 120, Inventarii, Busta Ia., nalazimo¹ dosada prvi podatak o naočalama. Zadarski notar Articutius de Rivignano² 6. II 1388. god. u prisustvu odličnih svjedoka napisao je inventar „olim venerabilis domini presbyteri Philipi de Sloradis³ quondam plebani ecclesiae Sancti Petri novi de platea magna⁴ Jadrae”.

Na šestoj stranici izvornika,⁵ označenog kao fascikulus 68, u drugom retku odozgo zapisano je „item unum par oculorum de vitro”.

Prvi likovni prikaz naočala u nas nalazimo kao vodeni znak na papiru rukopisa samostana Svete Marije u Zadru. Traljić, obrađujući vodene znakove u dokumentima i rukopisima samostana Svete Marije u Zadru, pod brojem 26 donosi dva znaka.⁶ Krug horizontalnim i vertikalnim dijametrom podijeljen na 4 jednaka dijela; vertikalni se dijametar nastavlja izvan kruga i završava trolistom. Kao kontramarka prikazane su naočale. Naočale su tipa „Zangenbrille” njemačkih autora, nazvanih zbog sličnosti sa kliješticama, hvataljkama za šećer, a iz grupe tzv. „žičanih naočala”, koje se sreću od 14. do 16. st.⁷ Iste odgovaraju onima nadenim u Bourgesu⁸ iz god. 1387. U našem primjeru, a na osnovu analize opisanih znakova, pretpostavljamo da se radi o rukopisu iz polovice 14. st., a papiru talijanske provenijencije.⁹

U Historijskom arhivu u Dubrovniku u aktima „Lamenta de intus”, sv. 12., fol. 194, nalazi se tužba Vitka Zuimovića iz 1. VII 1450. god., koji se žali, da mu je odnesena srebrna kutija za naočale zajedno sa naočalama, čija vrijednost iznosi 5 perpera i 7 groša („... subtracta una capseta de argento ab occhialibus et cum ochialibus precii i perperorum quinque...”) ¹⁰

U jednoj ispravi od 24. V 1453. god. u „Diversa notariae”, vol. 37, folia 65 recto, u Historijskom arhivu u Dubrovniku, spominje se ostavština kojom u ime malodobne djece upravlja Ivan Stuppa de Barulo. U popsu stvari navodi se i srebrna kutija za naočale: „una casella da ochiali de argento...” ¹¹

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji” povodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru” 12. X 1987. god. u Trogiru.

Srednjovjekovni aromatarari osim lijekova i droga prodavali su i naočale. O tome svjedoči popis robe koju daje na dražbu 13. XI 1482. god. Stanula udova Rikarda Božidarevića, aromatarara iz Dubrovnika. Među robom koja se prodaje navodi se i „38 finih naočala za 1 dukat i 18 groša“ („Diversa Cancellariae“, vol. 82, folia 78).¹²

Primjerci najstarijih naočala očuvanih do danas u svijetu, općenito vrlo su rijetki. Do 1953. god., kada je u samostanu Wienhausen kod Celse u Sjevernoj Njemačkoj nađeno nekoliko takvih primjeraka (Appuhn),¹³ o izgledu, obliku i načinu upotrebe znalo se po prikazima na likovnim djelima.

Najstarije naočale bile su načinjene tako, da su oba stakla bila okružena debelim, žičanim, metalnim prstenom (željezo, bakar, mjed) koji je na jednom mjestu imao držak. Krajevi držača spojeni su zakovicom jedan za drugi, tako da kraci (držači) čine među sobom određeni oštri kut, već prema širini nosa. To su tzv. naočale za zakovicom¹⁴ (Nietbrille, basicles clouants). Te najstarije naočale bile su teške i nisu čvrsto stajale na nosu pa ih je valjalo i rukom pridržavati. Najraniji prikaz takvih naočala nalazimo na fresci Tomassa di Modena iz 1352. god. u sali kapitola crkve San Nicolo u Trevisu u Italiji.¹⁵

Kako su prve naočale bile rijedak, a koristan i dragocjen instrument, a koji nije bio trajno fiksiran na glavi, to se je pokazala potreba, da se prikladno odloži i sačuva. Tako je nastao etui kruškolikog, pljosnatog kućišta, koje se na gornjoj trećini moglo zaklopiti i u koji su se stavljale sklopljene naočale sa drškom prema dolje ili gore. Etui je bio od željeznog, bakrenog ili brončanog lima, a kasnije od kartona. Bilo ih je, kako je već navedeno, i od srebra. Etui, pričvršćen na vrpцу nosio se je oko pasa. Primjere futrole za naočale nalazimo na djelima iz druge polovice 15. st.¹⁶

U katedrali grada Krka na otoku Krku nalazi se gotička srebrna frankopanska pala, rad mletačkog majstora Paula Kolera iz 1477. god.¹⁷ Među brojnim likovima svetaca nalazi se i Sveti Bernardin Sienski, koji o pasu ima etui za naočale.

S početka, a i tokom 16. st., nalazimo više pisanih podataka o naočalama. Tako se u popisu stvari „mletačkog činovnika Pavla Bolanija, koji je umro 1511. god. u Trogiru, spominju naočale.“¹⁸

Na zahtjev nasljednika preminulog Antuna de Benessa iz Dubrovnika 7. III 1513 god. popisane su sve stvari koje su se našle nakon njegove smrti. Među ostalim navodi se „24 astagi de ochiali voti senza li ochiali“.¹⁹

God. 1528, 28. kolovoza, načinjen je „Inventarium omnium bonorum mobilium et stabilium quondam domini Joannis de Ciprianis“, zadržarskog plemića i vlasnika velike biblioteke.²⁰ U izvorniku, fascikulus br. 133, spisa „Magnificae communitatis Jadrae“, sv. II., navodi se (br. 27 inventara)... „uno par de ochialj cum la sua cassa“.²¹

Sličan popis stvari nađenih u kući tek preminulog Ilije Lose iz Dubrovnika od 29. X 1554. god. spominje, među ostalim, i jedan par naočala („uno paro de ochiali“).²²

Po nalogu sudaca dubrovački državni kancelar upisao je 30. XII 1563. god. u kancelarijske knjige („Diversa Cancellarie“, knj. 150, str. 14'a tergo libri 13,14) 2 dokumenta iz Dubrovačkog državnog arhiva, a

koja predstavljaju inventar prvog beogradskog tiskara Trojana Gundulića.²³ Trojan Gundulić²⁴ bavio se i brijačkim obrtom, pa se, uz brijački pribor, spominju i 5 pari naočala („briglie № 2 i briglie № 3“).

U Franjevačkom samostanu u Poljudu u Splitu čuva se portret biskupa Tome Nigrisa (c. 1450 — iza 1531), humaniste, organizatora borbe protiv Turaka i uopće značajne i ugledne ličnosti onoga vremena. Na portretu kojega je 1527. god. slikao Lorenzo Lotto (c. 1480—1556), biskup je prikazan kako moli uz klecalo, na kojem se, uz brevijar, nalaze i naočale. Refleks sa stakla upućuje da se radi o konveksnim lećama. Naočale pripadaju tipu nosnih naočala (Bügelbrille), kod kojih su uokvirjena stakla povezana čvrstim lukom poput mostića. Ovaj se tip naočala brzo proširio početkom 16. st. umjesto teških, uglatih i šiljatih naočala sa zakovicom.

U grobu splitske patricijske obitelji Florio, iz prve polovice 16. st. u Franjevačkom samostanu u Poljudu u Splitu, nađene su naočale sa ostacima odgovarajuće drvene kutije. Naočale, slične Nigrisovima, čuvaju se u samostanskoj zbirci. Okrugle leće okružuje okvir iz jednog komada metalne žice, tako da elastični mostić spajajući obje leće istovremeno pridržava naočale na nosu. Leće su stakla dobre kvalitete, bikonveksne, jačine +4,0 i +4,25 Dptr.²⁵

Od 1967—69. god. kod otočića Gnalić, jugoistočno od otoka Pašmana, vađeni su ostaci robe i broda koji je potonuo poslije 1582. god.,²⁶ doplovivši vjerovatno iz Venecije. Ovo nalazište s obiljem raznovrsnog materijala, robe i sirovina, sada eksponiranih u Arheološkoj zbirci u Biogradu n/m i u Narodnom muzeju u Zadru, ne samo da je naše najznačajnije hidroarheološko nalazište, već je vrlo važno za upoznavanje materijalne kulture 16. st.²⁷

Pakovano zajedno sa smocima mjedene žice i lima našlo se i dvadesetak drvenih kutija, od kojih polovica oštećenih, u kojim su, kako se kasnije utvrdilo, bile spakovane naočale namijenjene za tržište. Po broju kutija pretpostavlja se, da je bilo oko 300 pari naočala.²⁸

Naočale pripadaju tipu „kožnih“ naočala²⁹ (Lederbrillen) kod kojih je okruglo staklo bilo upasano u okvir od 5—6 lamela presane kože, a sami okviri leća spojeni su širim, masivnijim mostićem, na kojem se još mogu dobro uočiti crte utisnute u kožu. Pošto su okrugla stakla, inače promjera oko 30 mm, bila potpuno neprozirna, sedefasto-zelenkasto-smeđe-crne boje, krhka, listajući se poput tinjca, to smo lomnu moć leća odredili pomoću sferometra. Za neke, bolje očuvane leće, iznosi oko +3,0 do +3,5 Dptr.

Ovakav promijenjeni izgled i kvalitet stakla naočala, u odnosu na drugo staklo nađeno na brodu (prozorska stakla, čaše i dr.),³⁰ a koje je ostalo prozirno i gotovo nepromijenjeno, upućuje da se radi o vrstama stakla različitog porijekla.

Analiza stakla učinjena u Institutu za kemiju i tehnologiju silikata u Zagrebu odista je pokazala razliku u kemijskoj formuli stakla.³¹ Prozirno i bolje očuvano staklo je tipa tzv. natrijevog stakla, karakterističnog za venecijansko staklo; staklo naočala pripada kalijevom staklu, staklu rađenom u zemljama srednje i sjeverne Evrope, uglavnom u Njemačkoj.

Prihvaćajući podatak, da su se kutije sa naočalama nalazile zajedno pakovan sa smocima mjedene žice, lima i iglama pribadačama, što se je u ono vrijeme najviše proizvodilo u srednjoj Njemačkoj, to pretpostavljamo da naočale potječu iz Nürnberga, tada jednog od vodećih mjesta u proizvodnji mjedi, igala i naočala, a ne iz Venecije odakle je najvjerojatnije drugo staklo sa broda.

Početak 17. st. Rabljanin Markantun De Dominis (1560—1624), nadbiskup, filozof, matematičar i fizičar, u svome djelu „De radiis visus et lucis in vitris perspectivis et iride” (Mleci, 1611), piše o naočalama za korekciju senilnog (presbiopskog) vida — vitrum senile, vitrum convexum seu lenticulare — kakve je i sam upotrebljavao, kao i naočalama za poboljšanje debilnog vida — kratkovidnosti — vitra excavata, concava, no hrvatski prijevod nazivlja ne donosi.³²

Jakov Mikalja (c. 1600—1654) isusovac, leksikograf, objavljuje 1649. god. „Thesaurum lingue Illyricae”, hrvatsko-talijansko-latinski rječnik, u kojem se nalaze riječi očali i majstor od očala.³³

Zadarski liječnik Dominik Castelli, protomedik Dalmacije od 1717—1792, u više je navrata boravio 1719—1721. god. u Bosni i Hercegovini³⁴ i održavao stalno veze sa bosanskim uglednicima, kao sa carskim namjesnikom Emini Osman-pašom, divan-efendijom Ibrahimom u Travniku, pograničnim komesarom Hadži Mehmedom u Livnu i drugim. Oni mu tokom 1720. god. pišu o svojim bolestima, a zadarski protomedik Castelli dijeli im putem pošte liječničke savjete, šalje ulja za čišćenje i druge ljekarije, a pribavlja čak i naočale.^{35 36}

U arhivu Franjevačkog samostana u Zaostrogu čuva se rukopisna pjesnička zbirka različita sadržaja. U „Pismi od D. Ivana Glavaša i njegove Anđelije koji primiše na razlikim misti rane, na 1766”, koju je sastavio Kačićev imitator³⁷ fra Frane Radman (1722—1789), spominje se narodni liječnik Mijat Batošić koji dolazi liječiti: „Starac Mijat uzimlje očale, zaviruje, tere miri rane...”³⁸

Prateći povijest naočala od njihove pojave uopće te uspoređujući izvore za gradnju povijesti naočala u svijetu i kod nas možemo slobodno istaći, da smo se rano počeli koristiti tom vrijednom tekovinom. Sigurno je značajan momenat relativna blizina Sjeverne Italije u kojoj su se naočale prethodno pojavile. Na povezanost naših krajeva sa tim kulturnim krugom mnogo je puta bilo ukazano. Duhovne i materijalne relacije između istočne i zapadne obale Jadranskog mora pogodovale su, da smo bili među prvim narodima koji su u prvih stotinu godina povijesti naočala upoznali blagodati toga pomagala.

LITERATURA I BILJEŠKE

¹ Zahvaljujući upozorenju prof. dr Ive Petriciolijsa. — ² Među notarima grada Zadra u drugoj polovici 14. st., od 1386. god. nadalje, nalazi se Rovignatus Articutius (de Rovignano). Lit.: Jelić L., *Zadarski bilježnički arhiv*, Vjesnik kralj. hrv. slav. dalm. zemalj. arhiva, 1:162, 1899. — ³ Obitelj Zloradić (Sloradis, Sloradi, Slorado) spominje se na više mjesta u 13. i 14. st. Lit.: Zjačić M. i Stipišić J., *Spisi zadarskih bilježnika*, II. Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis Nikole pok. Ivana Gerarda iz Padove 1296... 1337, Izd. Histor. arhiva u Zadru, Zadar, 1969, 75. — ⁴ Petricioli I., *Lik Zadra u srednjem vijeku*, Radovi Inst. JAZU u Zadru, 11—12:143—186, 1965, 150: „Romaničke ili čak starije crkve spominju

se u dokumentima 13. st... Sv. Petar Novi, porušen 1445. god. nalazio se na glavnom trgu sa sjeverozapadne strane...” — ⁵ Magnifica Comunita di Zara, No 120. Inventari 1325—1493, Busta Ia, Fascicolo I° (1—120). — ⁶ Traljić M. S., *Vodeni znakovi u dokumentima i rukopisima samostana Svete Marije u Zadru*, Radovi Inst. JAZU u Zadru, 13—14:267—274, 1967. — ⁷ Greef R., *Die ältesten Formen der Brillenfassungen*, Klin. Mbl. Augenheilk., 93:94—99, 1934. — ⁸ Briquet C. M., *Les Filigranes, Dictionnaire historique des Marques du Papier, des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600, avec 39 Figures dans le teste et 16112 fac-similis de filigranes*, Picarde A. et fils., 3. Tom. Paris, 1907. — No 10621. vel. 30×44, 1387. god., Bourges. — ⁹ Mošin A. V., Traljić A. S., *Vodeni znakovi XIII i XIV vijeka*, Historij. inst. JAZU, Tom I, Zagreb, 1957, 85 i 119. — ¹⁰ Historijski arhiv u Dubrovniku (HAD), *Lamenta de intus*, vol. 12, fol. 194. Vidi: Han V., *Arhivske vesti o staklu u Dubrovniku iz XIV i prve polovine XV veka*, Muzej primjenjene umetnosti, Zbornik, 15, Beograd, 1971, 57. Za ove informacije zahvaljujem prof. Vereni Han, a posebno prof. Ivi Ficoviću iz Historijskog arhiva na susretljivošću i pomoći. — ¹¹ HAD, *Diversa notarie*, vol. 37, fol. 62v—65r. — ¹² HAD, *Diversa Cancellarie*, vol. 82, fol. 78. — ¹³ Appuhn H., *Ein dankwürdiger Fund*, *Zeiss-Werkzeitschrift*, 6, 27:2; Grubenbecher H., Appuhn H., *Kloster Wienhausen, Der Fund vom Nonnenchor*, Bd. IV, Verl. Kloster Wienhausen, 1973. — ¹⁴ Greef R., *Die historische Entwicklung der Brille (Eine Anleitung zum Verständnis der Brillenaustellung in dem Heidelberger Museum)*, Bericht DOG, 39:419—451, 1913. — ¹⁵ Schmitz E. H., *Die Sehhilfe im Wandel der Jahrhunderte*. Süddeutsche Optikerzeitung Verl., Stuttgart, 1961. — ¹⁶ Slični primjeri na slikama: Vivarini B., (c. 1430—c. 1499): Sv. Bernardin Sienski, Louvre, Paris i Crivelli C. (1430/35—c. 1493): Sv. Bernardin Sienski, Accademia, Firenze. — ¹⁷ Kniewald D., *Antependij i pala stolne crkve u Krku*, Godišnjak Sveučilišta kralj. Jug. u Zagrebu za šk. god. 1924/25—1928/29, Zagreb, 1929, 49—55. — ¹⁸ Grmek M. D., *Naočari*, *Povijest*, Medicinska enciklopedija, J. L. Z., Zagreb, 7:174—176, 1963. — ¹⁹ HAD, *Diversa Cancellarie*, vol. 109, fol. 233r—v. — ²⁰ Porodica de Ciprianis spominje se od kraja 12. st. O tome: Jireček C., *Die Romanen in der Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, III. Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Bd. 49, Wien, 1904. — ²¹ *Miscelanea II—IV*, Državni arhiv Zadar, 1950—1952, 54—63. Pod brojem 31 objavljen je inventar stvari i nekretnina Ivana de Ciprianis iz Zadra. Izvornik u spisima „Magnifice communitatis Jadre”, sv. II, fasc. II (121—154), br. 133. — ²² HAD, *Diversa notarie*, vol. 113, fol. 250v. — ²³ Kesterčanek F., *Inventar prvog beogradskog tiskara Trojana Gundulića*, *Anali hist. inst. u Dubrovniku*, 1, 1:197—206, 1952. — ²⁴ Zore L., *Dubrovčanin Trojan Gundulić, prosvjetitelj srpski*, Srđ, 1:895—899, 1902. — ²⁵ Fisković C., *Nigrisove uspomene u Splitu*, Tkalčićev zbornik, II. Muzej za umjet. i obrt. Zagreb, 1958, 281—296. — ²⁶ O tome svjedoči godina izlivena na jednom od brodskih topova. Lit.: Petricioli L., *Sidra i topovi*, Vrulje, 1, 1:9—15, 1970. — ²⁷ Radulić K., *Brod kod Gnalica, naše najbogatije hidroarheološko nalazište*, Vrulje, 1, 1:4—9, 1970. — ²⁸ Petricioli S., *Narodni muzej Zadar, Poljana Vladimira Gortana, Usmeno saopćenje: Veća je kutija mogla sadržavati oko 20 naočala, a manja desetak. Kutije su izrađene od tankih daščica, drvenih, savijenih i lijepljenih, bez čavala (poput današnjih kutija za šibice). Dimenzije jedne bolje očuvane kutije su 100×65×60 mm* — ²⁹ Pflugk A., *Lederbrillen*, *Ztsch. f. ophthalmol.* Optik, 16:2—10, 1928. — ³⁰ Petricioli S., *Staklo*, Vrulje, 1, 1:23—29, 1970. — ³¹ Kuzmek V., Laslo R., *Staklo s broda potonulog kod otočića Gnalica*, *Emajl—keramika—staklo*, 7, 4/28:30—37, 1971. Npr. staklo čaše za vino: SiO₂ 70,75%, Al₂O₃ 1,98%, Fe₂O₃ 0,35%, CaO 6,40%, MgO 1,80%, K₂O 2,70%, Na₂O 16,00%. Ukupno: 99,98%. Staklo naočala: SiO₂ 69,2%, Al₂O₃ 0,99%, Fe₂O₃ 0,40%, CaO 13,20%, MgO 2,60%, K₂O 9,98%, Na₂O 3,65%. Ukupno: 100,02%. — ³² Dugački V., M. A. Dominis i problemi vida, Zbornik Simpozija M. A. Dominis i znanstvena prošlost otoka Raba, 16—27. IX 1974, Rab. — ³³ Jacobus Micaglia, *Thesaurus lingue Illyricae sive Dictionarium Illyricum*, Loreto, 1649. — ³⁴ Historijski arhiv u Zadru, *Spisi mletačkog dragomana*, „Libro 10—12”, posebno „Libro 11 i Libro 12”. — ³⁵ Grmek M. D., *Izvještaji triju liječnika o putovanjima po Bosni u XVIII. stoljeću*, *Anali hist. inst. JAZU u Dubrovniku*, VI—VII, Dubrovnik, 1959, 97—115. — ³⁶ Đorđević S., *Neki podaci o zdravstvenim prilikama i lečenju*

u našim krajevima u prvoj polovini 18. veka, Acta hist. med. pharm. vet., Beograd, 1, II: 138-152, 1961. — ³⁷ Bujas G., Kačićevi imitatori u Makarskom primorju do polovine 19. st. Građa za povijest književnosti Hrvatske, knj. 30, JAZU, Zagreb, 1971. — ³⁸ Zaostroška zbirka (XI, 37-43), vidi: Bujas G., op. cit.³⁷

Vjekoslav DORN, Zagreb

HISTORICAL DATA ABOUT SPECTACLES AND THEIR USE IN DALMATIA

The oldest informations about spectacles have occurred since 14th c. Inventories of personalities and worthy things, almost of more respectable persons from 14th to 18th c. contain exact informations about the existence of spectacles.

The pictorial representation of spectacles and/or their cases has been found as the watermark in paper from 14th c. (Zadar), in the Frankopans silver altarpiece from 1477 (Krk), and in the portrait by L. Lotto, dated 1527 (Split).

There are preserved also examples of spectacles from 16th c. in Split (Poljud) and a great number of leather spectacles in the Musea in Biograd n/m and Zadar taken out a sunk ship after 1582 at the islet Gnalić.

In his work edited 1611, wrote M. A. De Dominis about the effect of lenses and correction of ametropia. Since the half of the 17th c. we have repeatedly met in dictionaries latin terms and translations for spectacles and profession "ocularius faber".

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Original scientific paper
UDC 61:371.2/378.1:378.4/497.1 „17”

Ljubomir KRALJEVIĆ, Mirko SLADE-ŠILOVIĆ, Srđan BOSCHI,
Silvije ČURIN, Zvonimir DITTRICH, Split

PRVI MEDICINSKI STUDIJ U HRVATSKOJ U TROGIRU 1806. GODINE

Zdravstvena služba u Trogiru postoji već u 18. stoljeću. Liječnik se spominje u Gradskom statutu 1264. god., a prva ljekarna 1271. god. U to vrijeme postoji i javna bolnica — hospital.

Tada i kasnije Trogir je u borbama bio ružiniran i osiromašavan, ali se ipak uspješno branio od epidemija, koje nisu u to vrijeme mirmo-lazile gradove Dalmacije.

Otok Čiovo, zahvaljujući širokom morskom kanalu, izolovan od gu-sto napućenog grada Trogira, bio je najsigurnije mjesto za izolaciju bo-lesnika.

Na osnovu odluke Općinskog vijeća iz 1372. god. znamo, da na oto-ku Čiovo mogu boraviti gubavci i da postoji skromni ali svrsishodni leprozarij. U njegovom sklopu 1417. god. grade se dvije kućice za gu-bavce i početak oratorija sv. Lazara. Tako je od tada skrb Trogirana za bolesnika od gube upisana u tadašnje srednjovjekovne propise i norme.

God. 1380. spominje se kao slavni liječnik toga doba Ivan Trogi-ranin, koji je liječio kneza Zete Balšu II.

Kao i svi ostali dalmatinski gradovi, za vrijeme francuske okupa-cije u doba Napoleona, ni Trogir nema mogućnost za obrazovanje sop-stvenog zdravstvenog osoblja. Liječnici (medici phisici) dolazili su u služ-bu u Trogir sa zapadne obale Jadranskog mora, a tamo su na obrazova-nje naši ljudi išli iznimno.

U to vrijeme je u nas povremeno bio organiziran tek neki primalj-ski ili sličan tečaj.

Liječnici koji su dolazili u naše gradove, donosili su sa sobom iz gradova gdje su studirali dispensorije i stručnu literaturu.

God. 1585. spominje se kirurg civitatis traguriensis Bonavita, a nešto kasnije fizik Mauricije.

U matičnim crkvenim knjigama nalazimo imena mnogih liječnika kao svjedoka u 17. stoljeću: medicus phisicus Banorius, kirurzi Gargan-teus, Toma Julianus; u 18. stoljeću Balbus, Antonius Zulatti. Od god. 1788. fizik je dr Stjepan Barbieri (1749—1816), koji se bavi i mineral-gijom i botanikom, stvarajući herbarij sa hrvatskim imenima biljaka. Taj

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji” po-vodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru” 12. X 1987. god. u Trogiru.